

УДК 339.03: 69.003

О.А. Тугай

НЕЧІТКИ ДАНІ ЯК ОСНОВА ФОРМАЛІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ПРИ ВИКОНАНІ БМР

Пропонується нова основа формалізації ризиків при виконанні БМР. Основу якої складають елементи теорії нечітких даних адаптованих до потреб підрядного виробництва.

Для рішення задач в області моделювання процесів організації будівельного виробництва, економетричних моделей, інвестиційного менеджменту, застосовується моделювання організації будівництва за допомогою теорії нечітких мір і нечітких критеріїв.

Основні положення математичної моделі організації будівництва, створеної на базі теорії нечітких мір і нечітких критеріїв, для обліку умов економіки в перехідний період можуть бути представлені у виді структурно-логічної схеми (рис. 1.) Схема охоплює передумови створення моделі, принципи формалізації, інтерпретації даних, розрахункові параметри і критерії, етапи моделювання.

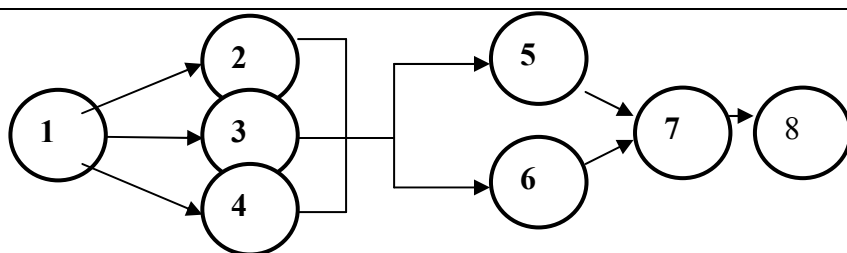
В основі запропонованої моделі лежить поняття нечіткого числа. Якщо з вертикальною числовою віссю зв'язати вісь впевненості в значенні числа (значення щільності нечіткої міри) і кожному значенню на горизонтальній осі (носієві) привласнити деяке значення впевненості (від 0 до 1), то в результаті вийде графік, що представляє залежність впевненості в тим, що розглянута перемінна (числова величина) прийме те або інше значення. Цей графік і називається нечітким числом. Основна відмінність числових величин (у даному випадку організаційних, технологічних параметрів проектів і оцінок будівельних підрядчиків), описуваних нечіткими числами, полягає в тим, що величина розмита на числовому інтервалі. Причинами цього «розмиття» є фактори невизначеності (фактори зовнішнього середовища втілення проекту, суб'єктивні характеристики виконавців т.д.). Ці фактори і приводять до того, що значення величини параметра будівельного проекту може виявитися лівіше або правіше найбільш очікуваного чіткого числа.

Рис.1. Структурно-логічна схема моделювання організації будівництва на основі теорії нечітких мір.

Зміст моделі організації будівництва на основі теорії нечітких мір, етапи моделювання.			
1. Передумови створення моделі			
1.1. Облік особливостей функціонування інвестиційно-будівельного комплексу в умовах економіки в перехідний період	1.2. Раціональний розподіл відповідальності за ухвалення рішення при формуванні ресурсно-календарних моделей будівельних проектів	1.3. Ефективний вибір виконавців інвестиційних будівельних проектів і комплексів робіт	
2,3,4. Використовувані поняття, властивості, процедури й оцінки теорії нечітких даних			
2.	Поняття, і властивості	3.	Лінгвістичні оцінки ризику на основі нечітких даних
2.1.	Міра довіри	3.1.	Невідомо, є чи ризик ні, але якщо він є, те невідомо якої величини
2.2.	Міра правдоподібності	3.2.	Цілком можливо, що ризику ні, тим не міні, є можливість, що ризик є і він оцінюється не вище критичного
2.3.	Міра можливості	3.3.	Є повна впевненість, що ризику немає
2.4.	Міра впевненості	3.4.	Цілком правдоподібно, що є ризик і досить високого рівня, але мається і ненульова можливість, що цього ризику немає
2.5.	Функція щільності нечіткої міри	3.5.	Є повна впевненість, що ризик є, але важко оцінити його значення
2.6.	Співвідношення нечітких мір	3.6.	Повна впевненість, що ризик є, і неповна інформація про його значення. Однак відомо, що значення ризику від мінімального і не більше припустимого.

2.7.	Математичні процедури формалізації в теорії нечітких мір	3.7.	Повна впевненість, що ризик є і нечітко відомо, що він невеликого розміру.
------	--	------	--

4. Лінгвістична дискретна безліч можливих значень ризиків:
 1- ризик відсутній, 2-мінімальний ризик, 3- припустимий, 4 – критичний, 5 – неприпустимий, 6 – невідомо, чи є це ризиком.

Взаємозв'язок між етапами моделювання

5-8 – Етапи моделювання.

5.	Моделювання процесу вибір виконавців будівельного проекту на основі теорії нечітких даних		
5.1.	Фактори, що впливають на вибір виконавців, представлені у виді натуральних показників ділової активності	5.2.	Фактори, вимірювані побічно, за допомогою оцінок нечітких даних 3 (надійність як ділового партнера, імідж, впевненість у дотриманні виконавцем кошторисних, технологічних і організаційних параметрів проекту і вимог замовника)
5.3.	Критерій вибору виконавців - мінімум сукупної оцінки ризику підрядчика, отриманої за допомогою нечітких даних з максимальною впевненістю (фактори 5.1 моделюються як нечіткі дані з упевненістю 1).		
6.	Розробка варіантів (альтернатив) моделей організації будівництва і їхніх комплексів		
6.1.	Розробка відповідностей між нечіткими оцінками ризику виконавців і параметрами робіт і витрат	6.2.	Побудова моделей організації будівництва у виді мережної моделі «роботи-вершини» 3

по будівельному проєкті	параметрами у виді нечітких даних
6.3. Розрахунок мережних моделей «роботи-вершини» з параметрами у виді нечітких даних. Представлення результатів у виді матриці : по горизонталі параметри нечітких даних, по вертикалі – організаційно-технологічні, тимчасові і вартісні параметри моделей будівництва.	
7. Вибір раціональної альтернативи моделі будівництва шляхом її оптимізації за нечіткими критеріями	
8. Формування на основі обраної моделі календарного плану провадження робіт і бюджету будівельного проєкту.	

Закінчення рис.1.

На рис. 2. представлено фрагмент програмної реалізації методики, створеної на основі запропонованої моделі організації будівництва за допомогою теорії нечітких даних. На горизонтальній осі – тривалість пристрою фундаментів по об'єкті, по вертикалі - значення функції впевненості.

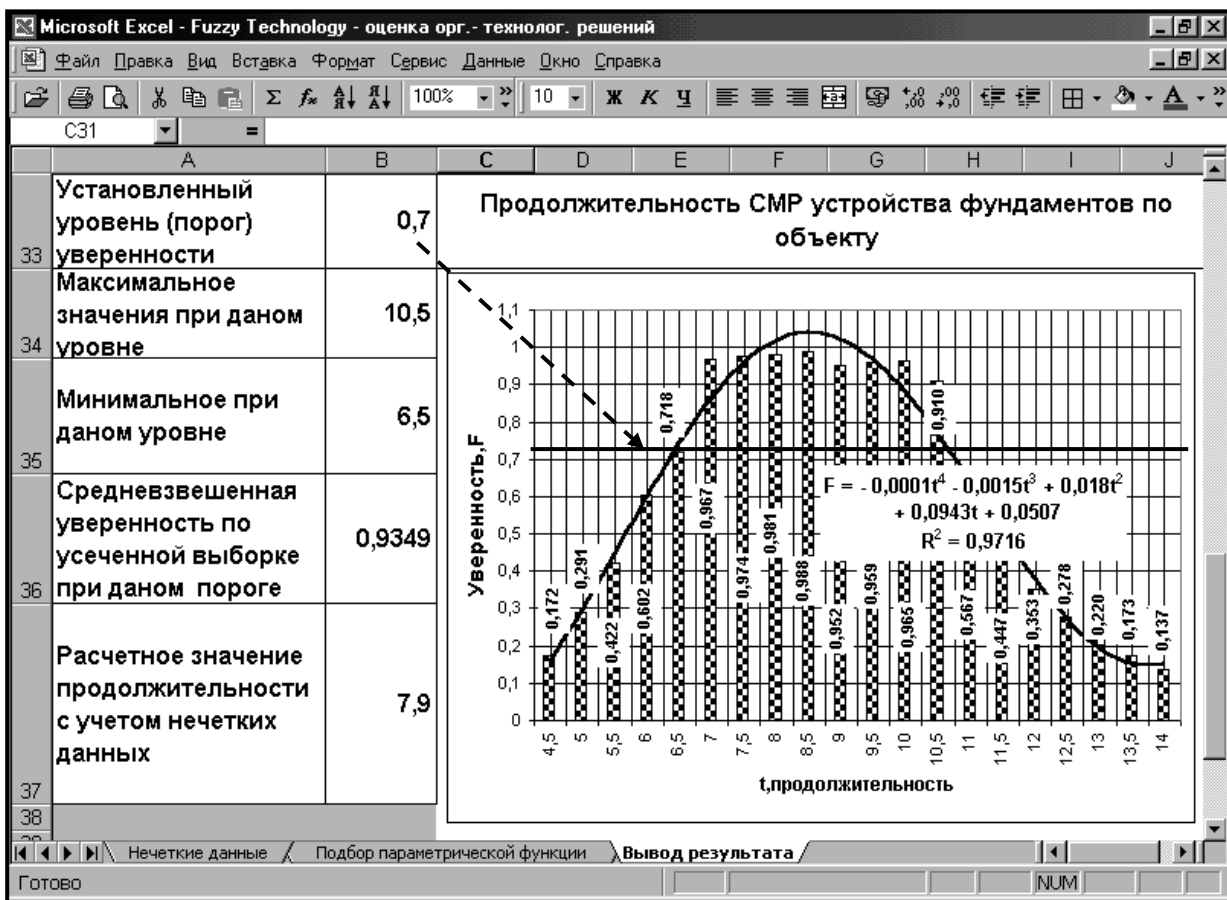

Рис.2. Представлення організаційно-технологічних параметрів проєктів у виді нечітких чисел.

Пропонуються наступні методичні етапи формування і вибору альтернатив організації будівництва за допомогою теорії нечітких мір і fuzzy – технологій.

- моделювання процесу вибір виконавців будівельного проекту на основі теорії нечітких мір: на цьому етапі лінгвістичні оцінки ризиків неявних параметрів і кількісні оцінки явних параметрів ділової активності виконавців сполучаються за допомогою створених програмних продуктів в інтегральну оцінку сукупного ризику підрядчиків проекту ;
- формується модель організації будівництва у виді мережного графа «роботи-вершини», причому параметри моделі представляються у виді нечітких чисел. Параметри нечітких чисел організаційної мережної моделі (модель структурується по підрядчиках, а не по комплексах БМР) насамперед представлені в залежність від оцінок попереднього етапу, тобто від впевненості в дотриманні виконавцем кошторисних, технологічних і організаційних параметрів проекту і вимог замовника ;
- розрахунок мережних моделей «роботи-вершини» з організаційно-технологічними, тимчасовими і вартісними параметрами у виді нечітких чисел. Формування матриці результатів , стовпцями якої є параметри робіт, а рядками – параметри нечітких чисел ;
- оптимізація мережної моделі будівництва об'єкта (комплексу об'єктів) за нечіткими критеріями в умовах нечітких обмежень.

Список літератури

1. Перфильева И.Г. Приложение теории нечетких множеств.// Итоги науки и техники.- Том 29.-М.: ВИНТИ,1990- 150 с.
2. Алиев Р.А., Церковный А.Э., Мамедов Г.А. Управление производством при нечеткой исходной информации.-М.: Энергоатомиздат.1991.-240 с.
3. Анін В.І. Оптимізація стратегій будівельної організації в ринкових умовах. Монографія – К.: “Ратібор”, 2004. – 242 с.

Анотація

Пропонується нова основа формалізації ризиків при виконанні БМР. Основу якої складають елементи теорії нечітких даних адоптованих до потреб підрядного виробництва.

Аннотация

Предлагается новая основа формализации рисков при выполнении БМР. В основу, которой входят элементы теории нечетких данных адаптированных к потребностям подрядного производства.